

Joan Brossa creu que l'home ha d'estar vinculat al temps i per aquesta raó, entre d'altres, fa poesia visual. En una entrevista (1) deia: «Para mí es (la poesia visual) la poesia experimental por antonomasia de nuestro tiempo; la poesia del pasado es junio y julio, la visual es agosto. Cuando hago poesia visual procuro dar un contenido ético a formas que en nuestra sociedad son utilizadas por los publicistas, a los que llamo propagandistas y mercaderes de la propaganda». I per això utilitza i plasma l'abecedari en la poesia visual:

cel
 A B C D E F G
 H I J K L M N
 O P Q R S T U
 V W X Y Z
 (2)

terra (2)
 A B D F
 G I J K L
 M N O P Q R
 S T U V W X
 Y Z (3)

A B C D E F
 G H J K L
 N P Q
 S T U V W X
 Y X

MIRO (4)

En el mateix terreny l'alfabet té una participació fonamental dins la seva obra visual: **El poema de la i**. Es un poster que va ser reproduït al programa de l'exposició de Col·legi d'Arquitectes organitzada per l'Institut Alemany de Barcelona on es pot contemplar una i força significativa tal com podem veure a la fotografia.

El poema de la «e» que tapa una «c», és exactament això: una lletra «e» que tapa una lletra «c». Pensem en les inicials de... La dispersió de les lletres a causa d'aquestes estructures que ens toca viure:

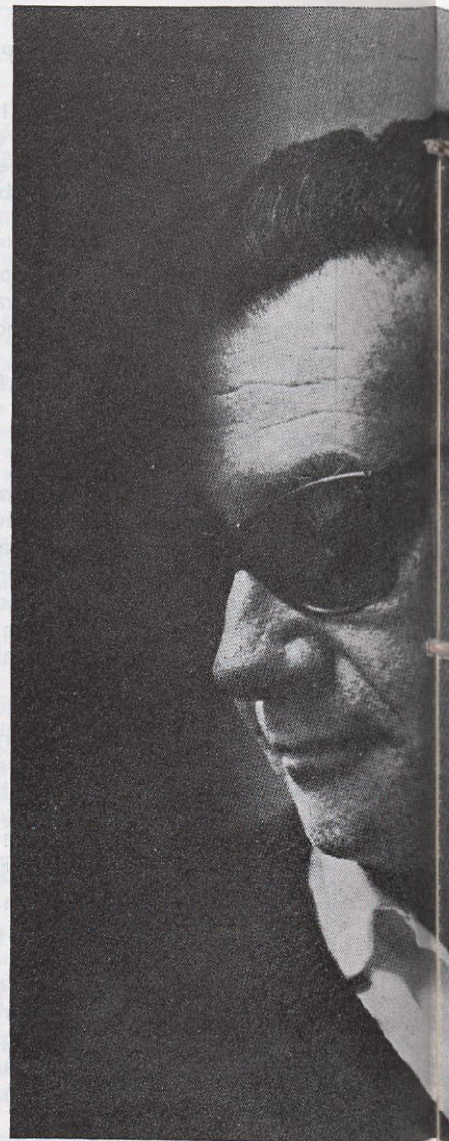
L B E R T
 L T A
 M E T
 L A R
 L A
 (5)
 (6)

Ultra aquests set poemes representatius

d'una vinculació a la poesia visual com a eina de comunicació ètico-sensibilitzadora dins una obra força àmplia, el poema pròpiament visual d'en Brossa agafa uns camps on la imatge és més ella mateixa, on arrodoneix el contingut: un forat en el paper amb les lletres A al començament i la Z a la fi tot seguint una cursa onduïada (7) ens recorda en Junoy com l'elegia al Che ens recorda a Aragon, el poema intítulat «Oda» on està imprès el mes de juliol del 36... (8), el poema poster (9) «Fases Llunars» on hi ha les inicials, perdó, la representació gràfica de les fases del nostre satèl·lit: C.C.O.O., dues c i dues o, una de les primeres i una de les segones negres... i així indefinidament. Properament l'Escorpi (col·lecció, com ja se sap, de can 62) treurà un llibre de poesia visual d'en Brossa. Esperem-ho, car les edicions que han sortit fins ara costen de trobar i són força cares a contracor del poeta, és clar. Gimferrer és el crític que més pàgines ha dedicat a l'obra poètica i teatral de Joan Brossa. Ultra, és clar, Arnau Puig, M. Sacristan i M. Ll. Borràs, així, en els seus articles (10), ens explica com la seva poesia visual ve a ser l'aportació, portes enllà, de la bidimensionalitat de l'obra de l'escriptor de síntesi —poesia i teatre— que li fa agafar el teatre i la imatge gràfica com a apèndix o vials del ric món interior del poeta. No és casual, doncs, que la seva obra teatral es tituli **Poesia escènica** ni que l'obra visual també es tituli: **Poemes per a una Oda, Oda a Joan Miró**, etc.

En una entrevista que li vaig fer (11), i en molts d'altres llocs Brossa parla de la poesia visual com d'un nou llenguatge, és a dir, d'una unió simbiòtica amb el temps car, en ser la vida cada volta més ràpida, el poema ha de ser abastable d'una sola mirada:

«Mudar de codi ha estat per impulsió interna. Jo crec que el poeta ha de viure en el seu temps i no veig perquè un autor que tingui unes necessitats concretes i tot un món darrera ha d'utilitzar el codi alfabètic necessàriament. També en pot fer servir d'altres que l'època li posa a la mà i que no són emprats al servei de cap ètica. Per les carreteres, al llarg de quilòmetres i quilòmetres, et són fetes unes indicacions precises sense necessitat d'escriptura alfabètica. I amb signes ben universals, caram! Es evident que la literatura tradicional discursiva ofereix recursos fàcils i d'un pes cultural definitiu. Portes el diccionari posat com un salvavides. Hi ha molts poetes queestic segur que no tenen res a dir, però pel

POESIA DE JOAN B

QUESTIONARI PROUST

JOAN BROSSA

1. — EL PRINCIPAL TRET DEL MEU CARACTER?
1. — La voluntat.
2. — LA QUALITAT QUE PREFEREIXO EN UN HOME?
2. — La honradesa.
3. — LA QUALITAT QUE PREFEREIXO EN UNA DONA?
3. — Feminitat i caràcter.
4. — ALLO QUE MES ESTIMO EN ELS AMICS?
4. — Sinceritat i intel·ligència.

5. — EL MEU PRINCIPAL DEFECTE?
5. — Sovint l'obstinació; a vegades una excessiva bona fe.
6. — LA MEVA OCUPACIO PREFERIDA?
6. — Crear o contemplar, segons el moment.
7. — EL MEU SOMNI DE BENESTAR?
7. — Que la humanitat s'entengués d'una puta vegada.
8. — QUINA FORA LA MEVA PITJOR DESGRACIA?
8. — Viure d'il·lusions.
9. — QUE VOLDRIA SER?
9. — Tal com sóc, però reblant el clau.
10. — ON DESITJARIA VIURE?
10. — A Catalunya.
11. — QUIN COLOR PREFEREIXO?

11. — Segons el moment. Ara el vermell.
12. — QUINA FLOR PREFEREIXO?
12. — Les petites flors silvestres.
13. — QUIN OCELL PREFEREIXO?
13. — L'oreneta.
14. — ELS MEU AUTORS PREFERITS EN PROSA?
14. — Admiro Joyce. I també la rondallística, que prefigura els trets del surrealisme.
15. — ELS POETES PREFERITS?
15. — No sé. Potser Li Po i Khayyam, O l'expressionisme dels profetes bíblics.
16. — ELS HEROIS DE FICCIO?
16. — Se m'ocorre Prometeu. I Brand.
17. — LES MEVES HEROINES DE FICCIO FAVORITES?

VISUAL ROSSA

sol fet d'utilitzar el llenguatge alfabètic sempre se'n surten. En canvi, amb els sistemes nous, això resulta més difícil. L'autor queda més al descobert i la trampa es fa palesa». (12).

Brossa també ha estat en contacte —sembla que descobrim la sopa d'all, però vaja...— amb elements cinematogràfics: Portabella; pictòrics: Tàpies, Miró; i dins tots aquests experiments, estudis, exàmens... de la realitat i de la vida personal, ha ofert conegudes i interessants aportacions. Un aspecte, dins l'afer d'experimentació visual han estat els contactes amb el matrimoni Pla, sobretot amb la dona, amb Amor, que realitza uns vestits, atuells, etc., que són força interessants i ofereixen un aire de renovació malgrat que el seu destinatari sigui l'alta burgesia de Barcelona o, tant se val, de Poble de Mafumet. L'altre poeta que ha gravat els seus textos dins els vestits d'Amor Pla és Alberti —exiliat a Roma, per al qui no ho sàpiga— i un altre és Safo, però aquesta ja és clàssica així que deixem constància de l'aportació investigativa d'en Brossa en aquest terreny però, i ell ho sap més bé que jo, quan la comercialització entra en un camp artístic, embolica que fa fort. Seria de doldre veure a les nenes de la Via Augusta o de Zeleste embolcallades amb vestidets o samarretes amb poemes com l'*Elegia al Che* o *Veü d'Omar* (13).

Actualment s'està preparant una antologia bibliogràfica de poesia experimental amb la participació d'Iglésias del Marquet, i em sap greu no tenir-la a mà i no poder disposar de textos dels quals tinc vaga referència. I això ve a posta car M.ª Lluïssa Borràs, primer crític que s'ha ocupat al nostre país de poesia experimental com diu Brossa, ha tingut força participació en la descoberta de Brossa-autor visual per a les actuals generacions de catalans en diversos treballs, articles a diccionaris, pròlegs i programes d'exposicions. Dels articles publicats per na Borràs cal remarcar-ne un parell que han vist la llum a «Destino» (14) i en tenir-ne només un em centraré en la seva contribució a l'augment de l'estudi de l'obra visual d'en Brossa.

Torno a llegir l'article i tret de la frase d'en Brossa que encapçala l'escrit (15), de la reproducció d'uns poemes visuals i d'unes vint línies dedicades a l'autor de *Poesia Rasa* poca cosa més d'aquest autor ens explica. Es limita a fer una introducció històrica a la poesia experimental. Les frases que diu de Brossa són: «...inicia una vía que tiene una dimensión telúrica y que no actúa en solitario, sino que a ella se adhieren ciertos poetas

muy jóvenes que han tomado un punto de partida similar». (...) «La nueva poesía no ha de ser leída en el sentido tradicional. Por ello Brossa incorpora al libro (16) la marca de fábrica de tres lapiceros o un anuncio publicitario a modo de estribillo como denuncia de la vaciedad de las frases estereotipadas de que nos valemos». No hi ha cap crítica, implícita o explícita, vers aquesta formidable divulgadora de la poesia experimental sinó, i simplement, una constatació del que indica el títol: «*Poesia visual*», però fóra bo que un dia o altre parlés a fons de la «poesia visual» de Joan Brossa.

Com sempre se'ns ha acabat l'espai. Espero que el lector habitual de CANIGO ja tindrà una referència per al dia que parlem de les implicacions ideològiques i dels valors ètico-poètics de la poesia visual de Brossa que, si el temps i l'autoritat ho permeten, serà força aviat. 74. Pàg. 15.

JOSEP M.ª FIGUERES

(1) IBARZ, Joaquim. — *Brossa, el mago de las palabras*. «Tele/eXpres» 27-2-

(2) Poema inclòs al llibre —no sé si dir-ne llibre car segons Sartre un llibre és si serà llegit— i ultra la digressió: llegir per mirar— crec que no el llegiran pas moltes persones aquest «llibre»: 96 exemplars a 75.000 ptes., aproximadament cadascun, tret de 15 fora de comerç per autors i col.laboradors. L'obra en qüestió és: *Poems from the catalan* amb participació de Tàpies —aiguades i litografies—, Arthur Terry (actualment fa el pròleg de «*Poemes de seny i cabell*», continuació de *Poesia Rasa*) —introducció i traducció—, Sir Roland Penrose —pròleg— i, evidentment, poemes de Brossa. Naturalment no tinc el llibre però si un programa de mà de l'exposició inaugural de DAU AL SET, 11-12-73. Barcelona. 28 pàgs. i 25 ó 100 ptes. de preu, no me'n recordo ara, car va ser allò de qui s'arrisca pispa.

(3) Poema-poster editat per «Saltar i Parar» de Barcelona. Reproduït a «*Serra d'Or*», CANIGO, Azkente, antologia Miró de Palma de Mallorca, programes anuncis d'exposicions de poesia experimental, etc.

(4) Poema inclòs al llibre: *Oda a Joan Miró*. Edicions Polígrafa, S. A. Barcelona, 1973. Amb litografies de Joan Miró. 535 exemplars a 3.000 ptes. La cosa, vegeu nota (2), ja millora: més quantitat, menys preu...

(5) Poema inclòs al llibre: *Poemes per a una oda*. «Saltar i Parar». Barcelona. 1970. ↘

17. — Isolda.

18. — ELS MEUS COMPOSITORS FAVORITS?

18. — Brahms i Wagner, varis i contundents com els fenòmens de la naturalesa. Schumann pel seu lirisme. Dels catalans la línia que va de Gerard a Mestres Quadreny.

19. — ELS PINTORS PREDILECTES?

19. — Molts i diferents: Uccello, Cranach, Picasso, Miró, Tàpies... I un bravo per Duchamp!

20. — ELS MEUS HEROIS DE LA VIDA REAL?

20. — Tots els qui lluiten pel desvetllament humà, en qualsevol terreny, sense altra recompensa que la convicció d'obrar com cal.

21. — LES MEVES HEROINES HISTÓRIQUES?

21. — Clara Schumann, Còsima Wagner.

22. — ELS NOMS QUE PREFEREIXO?

22. — El nom depèn de qui el porta. En general tots els que s'allunyen de la beateria.

23. — QUE DETESTO MES QUE RES?

23. — La força bruta, la hipocresia, la mediocritat, la retòrica.

24. — QUINS CARACTERS HISTÓRICS MENYSPREO MES?

24. — Els dictadors militars.

25. — QUIN FET MILITAR ADMIRO MES?

25. — Cap; quan hi penso m'avergonyeixo de ser home.

26. — QUINA REFORMA ADMIRO MES?

26. — Totes les que van dirigides al bé comú i a frotre els interessos d'una camarilla dominant que es fa les

coses a mida.

27. — QUINS DONS NATURALS VOLDRIA TENIR?

27. — La màxima comprensió.

28. — COM M'AGRADARIA MORIR?

28. — De vell i ràpidament.

29. — ESTAT PRESENT DEL MEU ESPERIT?

29. — Pessimista en els detalls, optimista en el tot.

30. — FETS QUE M'INSPIREN MES INDULGENCIA?

30. — Els excessos deguts a la bona fe o a l'entusiasme.

31. — EL MEU LEMA?

31. — Dic el que prefereixo menys: «Si-gues pietós quan seràs poderós».

J. M.^a F.

➤ **POESIA VISUAL DE JOAN BROSSA**

54 pàgs. 300 ptes. Edició de 500 exemplars. La cosa, vegeu notes (2) i (4) s'està posant, francament, millor...

(6) Poema, crec, inclòs al llibre: **Poesia visual**. La Polígrafa. Barcelona. 1970. Amb litografies de Tàpies. Reproduït a l'article de M. Ll. Borràs de «Destino», n.º 1.724.

(7) Inclòs al llibre: **Poemes per a una oda**.

(8) Id.

(9) Editat per «Saltar i Parar». Barcelona. 1970?

(10) A la secció **Letras Catalanas** ha publicat diversos articles: **De viejas y nuevas retóricas**, on planteja problemes i situacions «normals» ja en la nostra cultura, **Joan Brossa y el «Saltamarti»** (22-11-69), **Actualidad de Joan Brossa** (18-3-72), **Joan Brossa y «Cantir de Cantics»** (3-6-72), **El teatro de Joan Brossa** (febrer de 1974).

(11) «Diario de Barcelona». 10-3-74. Pàg. 16. També es pot veure el llibre, amb desafortunat pròleg, de Jordi Coca: **Brossa o el pedestal són les sabates**. Editorial Pòrtic. Barcelona.

(12) Programa de l'Exposició Internacional de Poesia Experimental al Col·legi d'Arquitectes de Barcelona organitzada per l'Institut Alemany de Barcelona. Desembre de 1973.

(13) Vegeu les vestimentes en qüestió al «Diario de Barcelona» del 14-7-73, pàg. 13. Dins el suplement masculí-femení a la secció «Moda diario» de Magda Solé.

(14) «Destino». N.º 1.724. 17-10-70. Pàgs. 38 i 39.

(15) **La retòrica pertany a un ordre ultrapassat i el seus tresors ja no enlluernen al poeta d'avui.**

(16) V. nota n.º (6).